
Alfredo Saad-Filho

Londra Üniversitesi Doğu ve Afrika Araştırmaları Okulu (SOAS) Kalkınma Ekonomi Politikası Bölümü'nde öğretim üyesidir. Başlıca eserleri: *Marx'ın Değeri* (Yordam Kitap, 2006), *Marx'ın Kapital'i* (Ben Fine ile, Yordam Kitap, 2008), *Kapitalizme Reddiye: Marksist Bir Giriş* (Hazırlayan, Yordam Kitap, 2006)

Deborah Johnston

Londra Üniversitesi Doğu ve Afrika Araştırmaları Okulu'nda (SOAS) Kalkınma İktisadı dersleri vermektedir. Emek piyasaları ve yoksulluk alanında çalışmalar yapan Johnston, İngiltere, Rusya ve bazı Afrika ülkelerinde danışman olarak çalışmıştır.

Yordam Kitap: 37 ✦ **Neoliberalizm: Muhalif Bir Seçki** ✦ Alfredo Saad-Filho-Deborah Johnston
ISBN-978-9944-122-30-6 • *Çeviri*: Şeyda Başlı-Tuncel Öncel
Düzeltilme: Mehmet Tayak • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım*: Mart 2008 • *İkinci Basım*: Şubat 2014
Neoliberalism: A Critical Reader (2005, Pluto Press, London)
© Alfredo Saad-Filho – Deborah Johnston, 2005; © Yordam Kitap, 2007

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 Faks: 0212 528 19 09

W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti.** (Sertifika No: 12028)

İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44

Başakşehir - İstanbul

TEL: 0212 5650122 - 0212 5650255

John Weeks'e

TEŐEKKÜR

Bu çalıőmanın hazırlanmasına esin kaynağı olan soruyu soran Elizabeth Wilson'a minnettarız. Costas Lapavitsas'a ve Pluto Press'ten Anne Beech'e bu projede sağladıkları tım destek ve yardımlardan dolayı özel olarak teőekkür etmek istiyoruz.

İÇİNDEKİLER

TÜRKÇE İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ	9
GİRİŞ <i>Alfredo Saad-Filho</i> ve <i>Deborah Johnston</i>	13
I. KISIM: KURAMSAL YAKLAŞIMLAR	
1 Neoliberal (Karşı)Devrim <i>Gérard Duménil</i> ve <i>Dominique Lévy</i>	25
2 Keynesçilikten Neoliberalizme: İktisat Biliminde Paradigma Kayması <i>Thomas I. Palley</i>	42
3 Neoliberal Dönemde Anayolcu İktisat Kuramı <i>Costas Lapavistas</i>	59
4 Neoliberalizmin İktisat Mitolojisi <i>Anwar Shaikh</i>	76
5 Neoliberal Toplum Kuramı <i>Simon Clarke</i>	91
6 Neoliberalizm ve Siyaset, Neoliberalizmin Siyaseti <i>Ronaldo Munck</i>	106
7 Neoliberalizm, Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler <i>Alejandro Colás</i>	123
II. KISIM: GENEL GÖRÜNÜMÜN İNCELENMESİ	
8 Neoliberalizm ve Az Kalkınmış Ülkelerde İlkel Sermaye Birikimi <i>Terence J. Byres</i>	143
9 Neoliberal Küreselleşme: İmparatorlukların Olmadığı Bir Emperyalizm mi? <i>Hugo Radice</i>	155
10 Uluslararası Ticarete Neoliberalizm: Sağlam Bir İktisat Kuramı mı, Yoksa Bir İman Sorunu mu? <i>Sonali Deraniyagala</i>	169
11 “Parasal Uygulamanın Tanıdık Sığınağı”: Neoliberal Uluslararası Para ve Finans Rüyası <i>Jan Toporowski</i>	179
12 Washington Uzlaşmasından Washington Sonrası Uzlaşmasına: İktisadi Kalkınmaya Dair Neoliberal Gündemler <i>Alfredo Saad-Filho</i>	191

13 Dış Yardım, Neoliberalizm ve ABD Emperyalizmi <i>Henry Veltmeyer ve James Petras</i>	202
14 Kalkınmakta Olan Ülkelerde Çiftçilere Sopa ve Havuç: Kuramda ve Uygulamada Tarımsal Neoliberalizm <i>Carlos Oya</i>	213
15 Yoksulluk ve Bölüşüm: Yeniden mi Neoliberal Gündemde? <i>Deborah Johnston</i>	225
16 Refah Devleti ve Neoliberalizm <i>Susanne MacGregor</i>	236
17 Neoliberalizm, Yeni Sağ ve Cinsel Siyaset <i>Lesley Hoggart</i>	248
18 Yüksek Öğretimde Neoliberal Gündemler <i>Les Levidow</i>	259
19 Neoliberalizm ve Sivil Toplum: Proje ve Olasılıklar <i>Subir Sinha</i>	271
20 Neoliberalizm ve Demokrasi: Piyasa İktidarına Karşı Demokratik İktidar <i>Arthur MacEwan</i>	282
21 Neoliberalizm ve Üçüncü Yol <i>Philip Arestis ve Malcolm Sawyer</i>	293
III. KISIM: NEOLİBERAL DENEYİMLER	
22 ABD’de Neoliberalizmin Doğuşu: Kapitalizmin Yeniden Örgütlenmesi <i>Al Campbell</i>	305
23 İngiltere’nin Neoliberal Deneyimi <i>Philip Arestis ve Malcolm Sawyer</i>	325
24 Neoliberal Hegemonyanın Bir Aracı Olarak Avrupa Bütünleşmesi <i>John Milios</i>	339
25 Neoliberalizm: Doğu Avrupa Cephesi <i>Jan Toporowski</i>	350
26 Latin Amerika’da Neoliberalizmin Ekonomi Politikası <i>Alfredo Saad-Filho</i>	361
27 Sahra Altı Afrika’da Neoliberalizm: Yapısal Uyumdan NEPAD’a <i>Patrick Bond</i>	374
28 Neoliberalizm ve Güney Asya: Söylem Daralması <i>Matthew McCartney</i>	385
29 Japonya’da Neoliberalizm <i>Makoto Itoh</i>	396
30 Doğu ve Güneydoğu Asya’da Sermaye İlişkilerinin Neoliberal Yeniden Yapılandırılması <i>Dae-oup Chang</i>	407
YAZARLAR HAKKINDA	419
DİZİN	426

TÜRKÇE İKİNCİ BASIMA

ÖNSÖZ

Neoliberalizm: Muhalif Bir Seçki'nin ikinci Türkçe basımının yapılacağını öğrenmek bizi sevindirdi. Kitabın gerek Türkiye'de gerekse diğer ülkelerde yoğun bir ilgiyle karşılanması, konunun önemini hâlâ koruduğunu ve kitapta geliştirilen yaklaşımın anlamlı olmayı sürdürdüğünü bir kez daha teyit ediyor.

Neoliberalizmin anlaşılması, üç düzeyde büyük önem taşıyor. Birincisi, bu konuyla ilgili yazılanların büyük kısmı sınırlıdır, çünkü bunlar neoliberalizmi bir ideolojiden ya da yoldan çıkmış hükümetlerin yaptıkları bir dizi politika seçiminden ibaretmiş gibi kavriyorlar. Bu içgörüler değerli ama yeterli değildir. Bu kitap, bir *birikim sistemi* olarak, yani kapitalizmin bir varoluş yapılandırması [*konfigürasyon*], aşaması ya da tarzı olarak neoliberalizmin çok yönlü, materyalist bir incelemesini sunuyor.

İkincisi –ki ilk noktayla yakından bağlıdır– neoliberalizm tarihi olarak özgüldür. Bu küresel birikim sistemi, Margaret Thatcher'ın ya da Ronald Reagan'ın kafasında tamamen şekillenmiş bir şey olarak çıkmadı ortaya. Tam aksine: 1970'lerin ortalarından itibaren, Keynesçi-sosyal demokrat uzlaşının zaman içinde dağılmasını, kalkınmacılığın felce uğramasını ve Sovyet blokunun parçalanarak çökmesini takiben küresel ekonomiyi istikrara kavuşturma, emeğin gücünü azaltma, kapitalist yönetimi yeniden düzenleme ve kârlılığı yeniden sağlama amaçlı, birbirini izleyen girişimler sayesinde neoliberalizm yavaş yavaş ve denemeler yapılarak ortaya çıkıp gelişmiştir.

Neoliberalizm, birikimin maddi temelini beş düzeyde dönüştürmek için “serbest piyasa” kisvesi altında devlet gücünün sistemli olarak kullanılmasına dayanır: kaynakların tahsisi, uluslararası ekonomik bütünleşme, devletin rolü, ideoloji ve işçi sınıfının yeniden üretimi. Bu düzeyler ve neoliberalizmin tarihî olarak özgül biçimleri, elinizdeki kitapta ayrıntılarıyla inceleniyor. Neoliberalizmin öne çıkışı, hem solun ve örgütlü işçi sınıfının yenilgisiyle hem de biçimsel demokrasinin Latin Amerika, Doğu Avrupa, Sahraaltı Afrika’sında ve daha yakın geçmişte de Kuzey Afrika ile Ortadoğu’nun bazı yerlerinde yayılmasıyla yakından bağlantılıdır. Olayların bu şekilde aynı zamana denk gelmesi ve bireysel özgürlükle inisiyatif merkeze alan bir akılcılığın paralel yayılması, siyasi manzarayı dönüştürmüştür. Siyasi yelpaze sağa doğru kaymıştır; sol partiler, sendikalar ve kitle örgütleri çoğu ülkede kendi içinde parçalanarak dağılmış, iç siyaset artık “piyasayı” halkın taleplerinden uzak tutma (yani uluslararası rekabet gücünü sağlamak için emek denetimi zorunluluğu) ihtiyacıyla yönlendirilmektedir.

Üçüncüsü, neoliberalizmin güçlü yönlerinin olduğu doğrudur ama ciddi zaafı da vardır. Devam eden küresel kriz, neoliberalizmin dünya genelinde çelişkilerini ve sınırlılıklarını gözler önüne sermiş, yeniden üretimini daha önce görülmedik ölçüde sekteye uğratmıştır. Neoliberalizmin siyasi meşruiyetini de sarsan kriz, birikim sistemini değiştirme mecburiyetini gündeme getirmiştir. Bu açık bir talep değildir ama neoliberalizmin güçlü ve zayıf yönlerinin anlaşılması, günümüz kapitalizminin maddi gerçekleri üzerine oturan siyasi bir stratejinin habercisi olabilir. Çelişkilerine karşın neoliberalizmin maddi temeli (son 30 yılda gelişen üretim, yeniden üretim, istihdam, ticaret ve finans kalıpları) sapaşğlam yerinde duruyor, hatta arka arkaya patlak veren her krizle daha da güçlendiği söylenebilir. Öte yandan neoliberalizm, taahhüt ettikleri ile gerçekliğin tekrar tekrar birbirinden uzak düşmesi, yapısal çelişkiler ve birbirini takip eden krizler yüzünden meşruiyetinin zedelendiği siyasi düzeyde giderek saldırılara daha açık duruma geliyor. Aynı zamanda demokrasinin içinin boşaltılması, hoşnutsuzluğun siyaset aracılığıyla ifade edilmesini engellerken bunun yerine duyarsızlığı, popülizmi ve aşırı sağ besliyor.

Neoliberalizmin güçlü ekonomik yönleri, metabolizmasını düzenleyen siyasi kurumların aşırı katılması ve siyasi sürecinin güvenilirliğini kaybetmesi, ideolojik temellerinin aşınmasına rağmen bu birikim sisteminin yerini alacak, seçim sandığına dayalı stratejilerin sınırlı olduğunu akla getiriyor. Sosyal, sanayi, finans ve para politikalarında yapılacak değişiklikler yoluyla neoliberalizmin yerini alma girişimleri istisnasız beklentilerin uzağında kalacaktır. Neoliberalizmin bizzat kendi eliyle yerleştirmiş olduğu siyasi kurumları ve muhalefet yöntemlerini kullanarak neoliberalizme etkili bir şekilde karşı çıkılamaz. Bunun yerine bu kitapta, neoliberalizmi aşmakta kullanılacak ana manivelanın siyasi olması gerektiğini ve demokrasinin yaygınlaşıp radikalleşmesine dayanağını vurguluyoruz.

Kitabın başlıca hedefi, yeni öğrenciler, bilim insanları ve eylemciler kuşağına hitaben neoliberalizmin farklı yönlerinin kapsamlı bir incelemesini yapmaktır. Türkiyeli okurlara cazip gelecektir bu. Güney Amerika'da askeri diktatörlüklerinin zorla dayattığı "ilk geçiş dalgası"nın ardından neoliberalizme geçişi tecrübe eden ilk ülkelerden biri Türkiye idi. O zamandan beridir Türkiye'de, siyasi demokrasi (bunun sınırlı bir biçimi) ile neoliberal ekonomi politikalarının tuhaf bir sentezi ortaya çıkmıştır. Bu birikim sistemi, dünyanın başka yerlerinde de yaptığı gibi ithal ikameci sanayileşmeden neoliberalizme geçişi geçerli kılmış, kısıtlı ve çarpık bir demokrasi tarzının yerleşmesine yardımcı olmuştur. Kitabın, Türkiye'de eleştirel neoliberalizm analizlerine ilham vereceğini ve her şeyden önce de, bu birikim sistemini (pratik ve yapıcı yollarla) aşmayı arzulayanlara esin kaynağı olacağını umut ediyoruz.

Alfredo Saad-Filho ve Deborah Johnston

Londra, Mayıs 2013

GİRİŞ

Alfredo Saad-Filho
ve
Deborah Johnston

İçinde yaşadığımız neoliberalizm çağı, dünyadaki milyarlarca insanın yaşamını iktisat, siyaset, uluslararası ilişkiler, ideoloji, kültür ve bunun gibi çok farklı alanlarda fazlasıyla etkiliyor. Neoliberalizm, bir kuşaktan daha kısa sürede o kadar yaygın ve etkili bir hal almış, yaşamın son derece önemli yönleriyle öylesine iç içe geçmiştir ki, doğasını ve tarihsel önemini değerlendirmek zor olabilir. Oysa, bu tarz bir değerlendirme hem düşünsel hem de siyasi nedenlerle elzemdir.

Elinizdeki seçki, neoliberalizmi eleştirel bir yaklaşımla çok farklı açılardan ele alan, konuyla ilgili aktivistler, öğrenciler ve sosyal bilimciler için araştırma gündemini ana hatlarıyla ortaya koyan 30 bölümden oluşuyor. Kuramsal, uygulamalı ve tarihsel bölümler olmak üzere üç grupta toplanmış olmalarına karşın, bu seçkide yer alan makaleler bazı önemli özellikleri paylaşıyorlar. Öncelikle, neoliberalizmin kökenlerini, doğasını ve sonuçlarını radikal ekonomi politiğin bakış açısından inceliyorlar. İkincisi, Marksçı, post-Keynesçi ve Kaleckici gibi düşünce okulları dahil olmak üzere farklı geleneklerden gelmelerine karşın, hem içerik

hem de yaklaşım açısından birbirleriyle yakından ilişkililer. Bu ortak noktalar, çağdaş ekonomi politığın canlılığını, kapsadığı düşünce okulları arasında süregelen diyalogun genişliğini ve derinliğini, ayrıca bu okulların birbirlerini karşılıklı olarak besleme potansiyelini gösteriyor. Üçüncüsü, bu makaleler neoliberalizmin radikal, yani konunun özüne inen bir eleştirisini sunuyorlar. Neoliberalizmin, gücü ve zenginliği dünyanın dört bir tarafındaki seçkin grupların ellerinde yoğunlaştıran, özellikle de her ülkedeki finans gruplarının çıkarlarına ve uluslararası boyutta ABD sermayesine fayda sağlayan hegemonik projenin bir parçası olduğunu ortaya koyuyorlar. Dolayısıyla, küreselleşme ve emperyalizm, neoliberalizmden bağımsız olarak incelenemez. Bu savlar aşağıda kısaca açıklanmıştır.

NEOLİBERALİZME YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

Neoliberalizmi tamamen kuramsal bir yaklaşımla tanımlamak pek çok nedenden ötürü olanaksızdır. İlkın, neoliberal deneyimlerin (aşağıda açıklanacağı gibi) sahip oldukları önemli ortak noktalara rağmen, yönetsel olarak bakıldığında neoliberalizm bir üretim tarzı değildir. Sonuç olarak, örneğin “feodalizm” ya da “kapitalizm” ile ilgili çalışmalarda beklenebileceğinin aksine, bu deneyimlerin açıkça tanımlanmış bir değişmez özellikler kümesini içermesi zorunlu değildir. Neoliberalizm, değişen derecelerde karmaşıklık gösteren, geniş bir toplumsal, iktisadi ve siyasi olgular yelpazesinin üzerinde yükselmektedir. Finansın artan gücü ya da demokrasinin altının oyulması gibi bazı olgular hayli soyut bir nitelik taşıırken, özelleştirme ya da yabancı devletlerle yerel sivil toplum kuruluşları (STK’lar) arasındaki ilişki gibileri ise görece somut niteliktedir. Bununla birlikte, gerektiğinde uluslararası şantaj ve askeri güçle de desteklenen, yerel düzlemdeki siyasi, iktisadi, hukuki, ideolojik ve medya kaynaklı baskıların bir bileşkesi aracılığıyla yeni egemenlik alanlarına fütursuzca tecavüz eden, yoksulları ezip geçen, hak ve yetkileri zayıflatan, direnişi bozguna uğratan bu canavarı tanımak zor değildir.

İkincisi, 7. ve 9. bölümlerde tartışıldığı gibi neoliberalizm, emperyalizm ve küreselleşmeden ayrı düşünülemez. Basmakalıp (ya da anayolcu) söylemde emperyalizm diye bir şey ya yoktur ya da daha yakınlarda gururla söylendiği gibi “Amerika’nın Külfeti” olarak sunulur: Dünyayı uygarlaştırma ve Kutsal Üçlü’nün, yani yeşil yüzlü Dolar Tanrısı ile onun hem vekilleri hem de geçici rakipleri olan Mukaddes Avro ile Aziz Yen’in bütün dünyayı takdis etmesini sağlamak. Din değiştiren yeni müritler, yenilenmiş bir uluslararası havaalanı, yepyeni bir McDonald’s şubesi, iki lüks otel, 3.000 STK ve bir Amerikan askeri üssü kazanırlar. Bu teklifi reddetmek olmaz; –aksi takdirde ...¹. Buna karşılık, küreselleşme genellikle rekabetin artmasına, refahın yükselmesine ve demokrasinin bütün dünyaya yayılmasına yol açan, kaçınılmaz, amansız ve cömert bir süreç gibi gösterilir. Aslında, fiilen var olduğu haliyle (bkz. Saad-Filho 2003) küreselleşme adı verilen süreç, neoliberalizmin uluslararası yüzünden başka bir şey değildir: Başını Amerikan yönetici sınıfı ile yerel düzlemde egemen olan kapitalist koalisyonlar arasındaki ittifakın çektiği emperyalist bir proje olarak gücünü katlamış, dünya çapında bir birikim ve toplumsal disiplin stratejisi. İçeride neoliberalizmi, dışarıda emperyalist küreselciliği merkeze alan bu hırslı iktidar projesi, her ülkede farklı toplumsal, iktisadi ve siyasi ittifaklar tarafından uygulanır; ancak yerel finansal çıkarlar ile kendisi de finans dünyasının egemenliği altında olan Amerikan yönetici sınıfının çıkarları elbette baskın olacaktır.

Üçüncüsü, neoliberalizmin tarihsel çözümlemesi çok katmanlı bir yaklaşımı gerektirir. Neoliberalizmin geçmişe uzanan, çeşitli kökleri bulunmaktadır ve ortaya çıkış tarihi tam olarak saptanamaz. 3. bölümden 6. bölüme kadar olan kısımda gösterildiği gibi neoliberalizm, aralarında Adam Smith, neoklasik iktisat, Avusturya Okulu’nun Keynesçilik ve Sovyet tarzı sosyalizm eleştirisi, parasalcılık [*monetarizm*] ile parasalcılığın yeni klasik ve “arz yönlü” çocuklarının da olduğu çeşitli kaynaklardan gelen anlayışları tek potada kaynaştırır. Savaş sonrası dönemin dünya düzeninin parçalanmasıyla birlikte bunların etkisi de çok

1 Çağdaş sömürgeciliğin farklı yönleriyle ilgili seçkin bir değerlendirme için bkz. Panitch ve Leys (2004).

hızlı şekilde arttı: Dünya genelinde hızlı bir büyümenin yaşandığı “altın çağ”ın 1960’ların sonlarına doğru nihayete ermesi; Bretton Woods sisteminin 1970’lerin başlarında çökmesi; zengin ülkelerde “Keynesçi uzlaşma” politikasının 1970’lerin ortasına doğru aşınması; Sovyet blokunun 1980’lerde çözülmesi; 1980’li ve 1990’lı yıllarda yaşanan ödemeler dengesi krizlerinin ardından yoksul ülkelerdeki kalkınma alternatiflerinin göçmesi. 1. ve 2. bölümler, alternatiflerin göçmesinin, muhafazakâr görüşler ile ABD’li seçkinlerin ve onların temsilcilerinin çıkarları arasında bir bireşim [*sentez*] oluşması için alan açtığını gösteriyor. Bu bireşim, Ronald Reagan ile Margaret Thatcher’in sağladığı saldırgan popülist muhafazakârlık tenceresinde, finansın sunduğu malzemeyle pişirildi. Finans, 1979’da ABD Federal Rezerv Sistemi² başkanı Paul Volcker’in önderliğinde yapılan “darbe”den sonra dünya genelinde baskın hale geliyordu.³ Neoliberalizm, gerek ikna ederek gerekse zor kullanarak her yere yayıldı.

Ancak, neoliberalizmin yükselişiyle ilgili fazlasıyla doğrusal olan anlatılardan uzak durulması gerekiyor. Örneğin, İngiltere’de Thatcher’in parasalcı iktisadi platformunun ana unsurları önceki İşçi Partisi hükümeti tarafından belirlenmişti; Thatcher’in tek yaptığı bunları yaygınlaştırmak ve zorlayıcı bir mantıksal temele oturtmak oldu. Ayrıca, süt hırsız⁴ Thatcher’in, Reagan’ın vantriloklarının ve mallarını ABD İmparatorluk Sarayı civarında dolaşarak satan entelektüel fahişelerin ortaya attığı prüten *iddialar* ile bu neoliberal yönetimlerin siyasi *uygulamaları* arasında çözümümü imkânsız bir gerilim bulunuyor. Örneğin, (Reagan’ın vekili *pére*⁵

2 *ABD Federal Rezerv Sistemi*, ABD’de Merkez Bankası işlevlerini yerine getiren banka sistemidir. –*çev.*

3 Citibank’ın başkan yardımcısı M.J. Horgan, Fed’in politika değişikliğinden bu yana “dünyanın değiştiği”ni iddia ederken, ABD Federal Rezerv Sistemi’nin gelecekteki başkanı Alan Greenspan, Volcker’in politika değişikliğinin “II. Dünya Savaşı’ndan beri gerçekleştirilen en önemli para politikası değişikliği” olduğunu belirtiyordu (*Business Week*, 5 Kasım 1979, s. 91; 22 Ekim 1979, s. 67).

4 İktidara gelmesinin ardından okullarda öğrencilere ücretsiz süt verilmesi uygulamasını sona erdirmesi nedeniyle Thatcher’e “süt hırsız” denmektedir. –*çev.*

5 *pére* (Fransızca): baba. –*çev.*